

D o E P A K

DuPAK DoEPAK POPPENSPE(ELMUSEUMKRUI)MELKRANT NUMMER 6 DoEPAK DuPAK

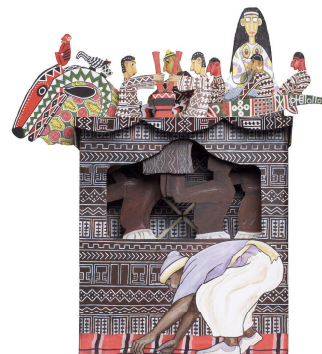
Een **dupák** (spreek uit: **do-pak**) is een stang- en trucpop. Het nummer met de dupák wordt in het Tsjechische en Slowaakse volkspopentheater met marionetten en stangpoppen altijd als toegift opgevoerd. De pop maakt sprongen waarbij zijn lijf beurtelings lang en kort wordt. Het is een truc die overeenkomt met het uitrekken en weer inkrimpen van de hals van de *Dood van Pierlala* in de poppenkast. Pierlala is een stokpop en wordt van onderaf gemanipuleerd; de dupák wordt als stangpop van bovenaf bewogen. Terwijl het rijzen van Pierlala's hals heel langzaam en onder doods stilte geschiedt, gaat het strekken en inkrimpen van de dupák razendsnel en met veel rumoer. Dupák betekent 'stampend'. De houten voeten zijn met lood verzwaard. Het lijf van de pop is een zak van stof, die stang waaraan de dupák hangt, gaat door de kop en het lijf heen en zit vast aan de houten heup. Het gat in de kop is iets wijder dan de dikte van de stang, waardoor de kop soepel op en neer gaat. Aan weerszijden van de kop van de dupák is een touw vastgemaakt. De touwtjes gaan omhoog en zijn bevestigd aan een speelhoutje. Door dit houtje op en neer te bewegen, rekt en krimpt het lappen lijf. De pop gaat als het ware door de knieën en heen weer. Behalve springen kan de dupák ook om zijn as draaien; daarbij zwieren zijn armen wijd uit.

Dier

DoEken zijn nodig om de spelers te verbergen die *Sigi* – de wilde buffel – laten bewegen. Sigi speelt een belangrijke rol tijdens feesten in het Afrikaanse land Mali. *Poppen-* en *maskerspel* worden afgewisseld met zang, dans en tromgeroffel.

Sigi's kop steekt uit de zijkant van de 'poppenkast'. Door gaten in het doek komen de *stokpoppen* aan de bovenkant naar buiten. Zij zitten als het ware op de rug van de buffel, en stellen bijvoorbeeld vrouwen voor die gierst stampen.

De spelers bedienen de poppen terwijl ze tegelijk de 'kast' (dus Sigi) laten dansen. Niemand mag zien dat de figuren door mensen worden bewogen. Daarom staan er rondom het Sigi-omhulsel mannen die ervoor zorgen dat de bekleding altijd de grond raakt.

Ondeugende held

De figuur *Jan Klaassen* is ontstaan in de zeventiende eeuw. Zijn 'opa' is *Pulcinella* (spreek uit: poelstjenella) uit Italië, van wie hij de snavelvormige neus heeft geërfd. Jan is een echte Amsterdammer. Hij is niet op zijn mondje gevallen en zit vol humor. Hij is voor niets en niemand bang, behalve voor zijn vrouw *Katrijn*.

✂ Knip *Jan Klaassen* uit, plak hem op een stukje karton en speel.

Epos

Een *epos* (meervoud: *epen*) is een heldendicht. Het bestaat uit meerdere afleveringen. Het is een soort vervolghet verhaal. De helden van wie de daden worden bezongen, beschikken soms over bovennatuurlijke krachten. In het *poppen-* en *schimmentheater* werd vroeger vaak gebruikgemaakt van deze verhalen.

In Zuidoost-Azië worden ook nu nog stukken uit oeroude *epen* opgevoerd. In de *volkspopentheaters* van België en het Italiaanse eiland Sicilië horen de verhalen rond keizer Karel de Grote en zijn ridders (*paladijnen*) nog steeds tot de *stangpoppen-theatertraditie*. Bekende heldendichten zijn 'Karel ende Elegast' en 'De vier heemskinderen'. Ze zijn aan het eind van de achttiende eeuw ontstaan.

Poppetje gezien?

PAK een schoenendoos. Maak een groot gat in het deksel. Plak hier doorzichtig (gekleurd) papier op. Zo kan er licht in de doos vallen. Maak aan een van de korte kanten van deze *kijkdoos* een *gluurgatje*. Plak binnen in de doos verschillende figuurtjes: huisjes, boompjes, beestjes, voertuigen of een landschap.

Laat anderen voor een centje je 'voorstelling' bekijken. Vertel er een spannend verhaal bij en maak indrukwekkende geluiden om je optreden nog mooier te maken.

'*Poppetje gezien, kastje dicht*', dat is een uitdrukking van de *kijkkastman*, als hij vroeger – na een vertoning op de kermis – zijn *kijkkast* dichtdeed. In deze *kijkdoos* kon je bijvoorbeeld beroemde personen en veldslagen zien. Soms waren de kijkgaten voorzien van een vergrootglas. Je zou haast kunnen zeggen dat de *kijkdoos* de voorloper is van de tv en de computer.

Zoek in het *poppentheater-abc* op onze *websites* naar een Oudnederlands woord voor *kijkkast*.

Wat is het juiste antwoord?
 * *rarekiek*;
 * *pop-upboek*, een beweegbaar prentenboek.

Poppenspe(e)lmuseum ©

Kerkweg 38 8193 KL Vorchten NL Tel.: +31(0)578 - 63 13 29 Fax: +31(0)578 - 56 06 21
 www.poppenspelmuseum.nl www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl info@poppenspelmuseum.nl

Akelig ...

is de figuur van de *duivel* in de *poppenkast*. Altijd maakt hij het de hoofdpersoon lastig. Maar deze is hem te slim af: de oud-Hollandse Jan Klaassen is 'voor de duivel niet bang'. In de poppenkast met *Kasperl* – de Duitse neef van Jan – zet een tovenaars een *verdwijnkistje* op de *speelplank*. Na het uitspreken van het woord *perlicka* springen er duivels uit. Bij het roepen van *perlacka* zijn ze weer verdwenen.

In het *Poppenspe(e)lmuseum* zijn veel hellegeesten te bekijken. Bang hoeft je niet te worden; het zijn maar poppen en plaatjes. Zoek in het poppentheater-abc naar een naam voor de duivel. Hoe heet de engerd die met vuur, rook en bliksem te voorschijn komt?

* *Lucifer*;
 * *duivelstoelager*.

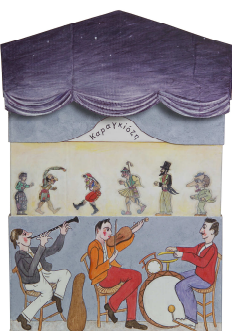
✂ Knip *Satan* uit, plak hem op een stukje karton en speel.

Karaghiozis

Het traditionele Griekse *schimmentheater* heet *Karaghiozis*, naar zijn hoofdfiguur. De figuren zijn plat en van transparante ossenhuid gemaakt, maar ook vaak van plastic. De schimmen worden voor een breed *scherm* bewogen. *Karaghiozis* heeft een bult, een grote neus en een kale kop. Hij loopt op blote voeten. Een van zijn armen is erg lang. Dat is handig als hij een klap wil uitdelen.

Op het theatertje rechts is een optocht te zien. De tweede figuur van links is *Karaghiozis*; hij heeft overeenkomsten met de Turkse *Karagöz*.

DoEPAK-oplossingen

* De juiste antwoorden: *rarekiek* en *Lucifer*.